

Velgernes valg: Sakene betyr mer enn personene¹

Hilmar Rommetvedt, forskningsleder ved IRIS / NORCE

02.07.2018

Det er en god stund igjen til kommunestyre- og fylkestingsvalget den 9. september 2019, men i mange partier er forberedelsene godt i gang. Nominasjonskomiteer er oppnevnt og flere av komiteene har spurt representantene i kommunestyre og fylkesting om de stiller til gjenvalg. Noen representanter – både unge og erfarne – har takket nei til gjenvalg, mens andre har svart at de gjerne vil fortsette en periode til. Atter andre er i tvil og har bedt om forlenget betenkningstid. I neste omgang skal nominasjonskomiteene finne fram til nye kandidater før de setter opp forslag til valglistene. Til slutt er det lokalpartienes medlemmer og utsendinger til fylkespartienes nominasjonsmøter som skal bestemme hvilke kandidater partiene skal satse på, og hvor på listene de ulike kandidatene skal plasseres.

I denne prosessen skal man finne kandidater som ikke bare er dyktige. Begge kjønn og ulike alders- og yrkesgrupper bør bli godt representert, og det bør være kandidater fra ulike deler av kommunen. I de nye sammenslåtte kommunene er nok det siste ekstra viktig denne gangen. Personer som har et stort kontaktnett i frivillige organisasjoner og idrettslag, kan det også være godt å ha med på listene. Det er en stor kabal partiene skal legge, men hvor viktige er nå egentlig disse kandidatene? Hva er det som betyr mest når valget av parti skal avgjøres?

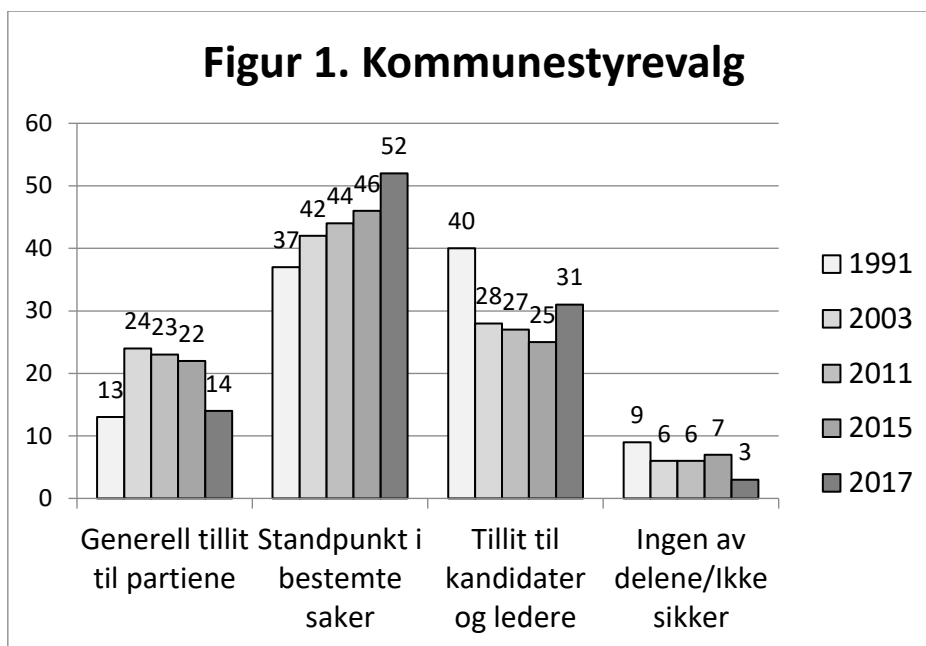
I den store spørreundersøkelsen Norsk Monitor, som Ipsos gjennomførte sist høst, var det nærmere 3500 personer som besvarte følgende spørsmål:

«Hva betyr mest når du skal avgjøre hvilket parti du vil stemme på ved et stortingsvalg / fylkestingsvalg / kommunevalg? Er det generell tillit til partiene, partienes standpunkter i bestemte saker, eller er det tillit til partienes kandidater og ledere?».

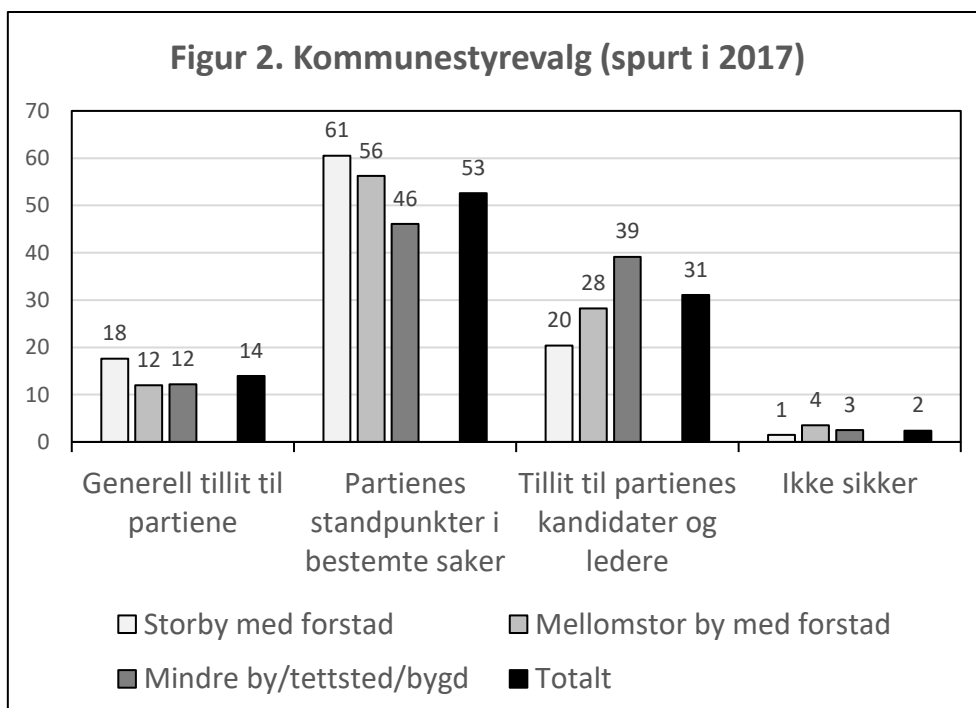
Svarfordelingene for denne og flere landsomfattende undersøkelser om *kommunestyrevalg* er gjengitt i figur 1.

I den første undersøkelsen om kommunestyrevalg i 1991, var det flest velgere, 40 prosent, som svarte at partienes kandidater og ledere var viktigst, tett fulgt av partienes standpunkter i bestemte saker med 37 prosent. Siden den gang er sakene blitt stadig mer dominerende. I 2017-undersøkelsen svarte 52 prosent av velgerne at partienes standpunkt i bestemte saker er viktigst. Kandidatene har fått mindre betydning, men vi finner et visst oppsving for disse fra 25 prosent i 2015 til 31 prosent i 2017. Den generelle tilliten til partiene fikk økt betydning i 2003, men siden har pilen pekt nedover for denne faktoren, til 14 prosent i 2017.

¹ En forkortet utgave er publisert som kronikk i *Stavanger Aftenblad*, 02.07.2018.

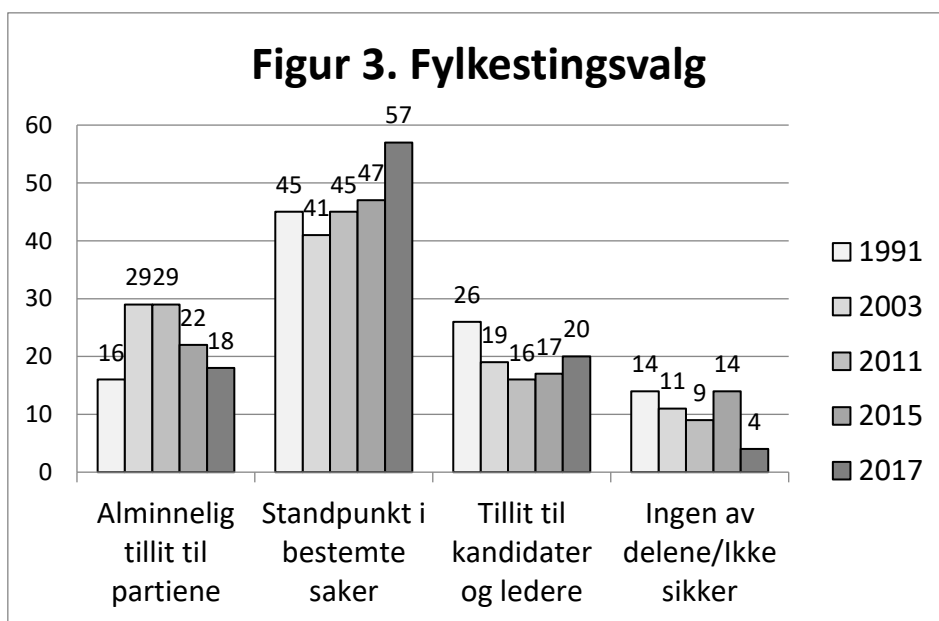

Det er små forskjeller mellom kvinner og menn. I Norsk Monitor 2017 oppga 54 prosent av kvinnene og 51 prosent av mennene at saksstandpunktene var viktigst, mens 29 prosent av kvinnene og 33 prosent av mennene svarte at partienes kandidater er viktigst. Det var ingen forskjell mellom kvinner og menn med hensyn til den generelle partitillitens betydning. Men i motsetning til kjønn betyr velgernes bosted atskillig mer (se figur 2).

Blant de spurte i storbyene og deres forsteder er det bare 20 prosent som sier at de legger mest vekt på kandidatene ved kommunevalg. I mindre byer, tettsteder og bygder svarte nesten dobbelt så mange, 39 prosent, at kandidatene og lederne er viktigst. Partienes standpunkter i bestemte saker er viktigst i alle de tre bostedstypene, men det er stor variasjon mellom storbyene med 61 prosent, og mindre byer/bygder der 46 prosent legger mest vekt på sakene. Det er nærliggende å anta at dette har sammenheng med at det er en større andel av velgerne på mindre steder som kjenner noen av valgkandidatene personlig. Med unntak av ordførerne er det nok en mindre andel av storbyvelgerne som kjenner noe særlig til kandidatene.

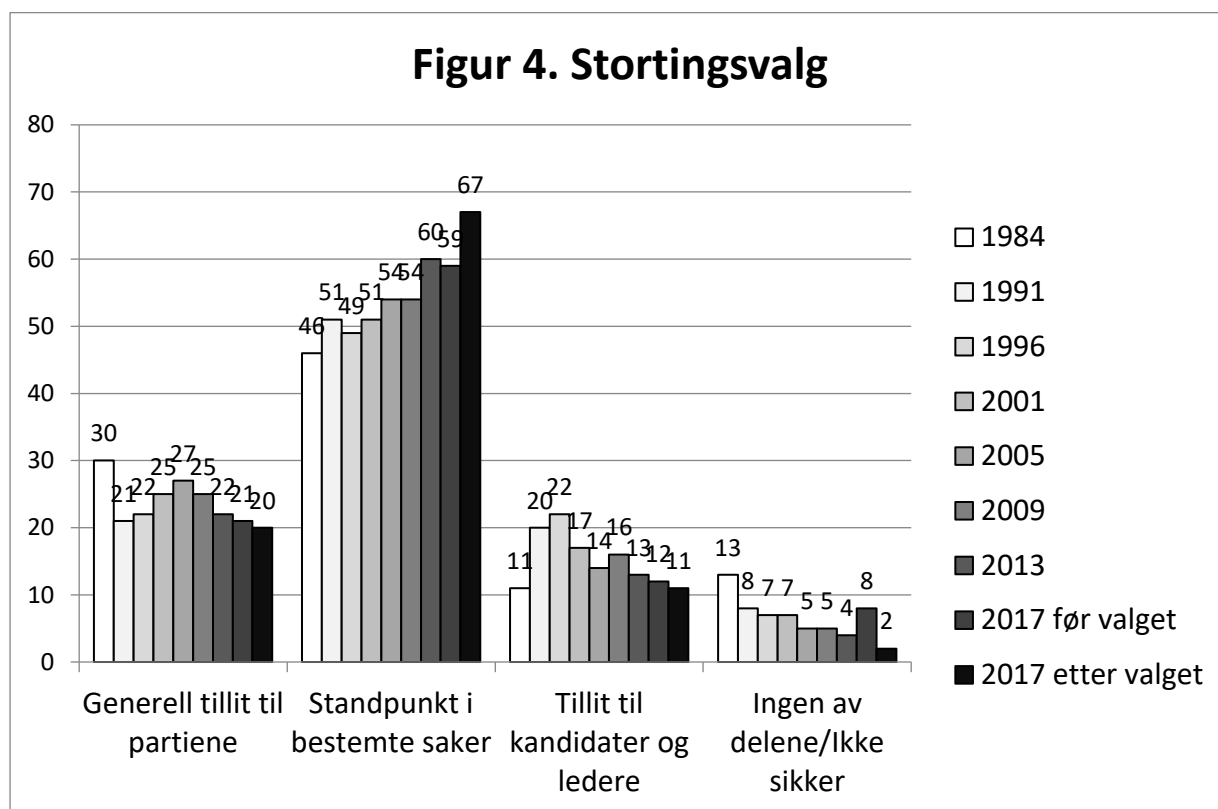
Tidligere undersøkelser har vist at interessen for *fylkestingsvalg* er svært begrenset. Det er stortingsvalg som betyr mest for velgerne, etterfulgt av kommunestyrevalgene. Ved valg til fylkesting oppga 57 prosent av de spurte i 2017 at det er partienes standpunkter i bestemte saker som er viktigst når de skal avgjøre hvilket parti de skal stemme på. Også ved fylkestingsvalg har sakene fått økt betydning, i hvert fall siden 2003 da 41 prosent sa at de la mest vekt på sakene (se figur 3).

Partienes kandidater og ledere fikk mindre betydning fra 1991 (26 prosent) til 2011 (16 prosent), men siden den gang har kandidatene fått størst betydning for litt flere velgere (20 prosent). Den generelle partitillits betydning ved fylkestingsvalg har gått i motsatt retning, først opp fra 16 prosent i 1991 til 29 prosent i 2003 og 2011, for så å avta til 18 prosent i 2017.

Tilsvarende spørsmål er som nevnt også stilt en rekke ganger med henvisning til *stortingsvalg* (se figur 4). Andelen av velgerne som sier at standpunktene i bestemte saker er viktigst ved stortingsvalg, har økt jevnt og trutt fra 46 prosent i 1984 til 67 prosent i Norsk Monitors 2017-undersøkelse. I 1984 var det bare 11 prosent av de spurte som la mest vekt på partienes kandidater og ledere. Denne andelen økte til 22 prosent i 1996, men siden har den avtatt til

beskjedne 11 prosent i 2017. Den generelle tilliten til partiene ble oppgitt som viktigst av 30 prosent av de spurte i 1984, men siden har denne faktorens betydning variert. I 2017 sa 20 prosent at den generelle partitilliten var viktigst. Dette er den laveste andelen i alle de ni målingene om stortingsvalg som er gjennomført i dette tidsrommet.

Det bør legges til at det er spurt om hva som er *viktigst* når man skal avgjøre hvilket parti man skal stemme på. Det betyr at også andre faktorer kan ha betydning. Men det overveldende inntrykket av alle disse undersøkelsene er at det først og fremst er partienes standpunkter i bestemte saker som avgjør velgernes valg av parti. Partienes kandidater og ledere kommer i andre rekke. Det skulle man kanskje ikke tro når man ser den voldsomme personfokuseringen i mediene.

For nærmere opplysninger om undersøkelsene og utdyping av resultater, se

Hilmar Rommetvedt (2015): Valgets kvaler: Parti, person eller politikk? *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 31 (2), 155-162.

Hilmar Rommetvedt (2012): Person, eller sak og situasjon? Frp og SVs velgeroppslutning under Carl I. Hagen og Kristin Halvorsen. *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 28 (2), 103-111.

Jens Petter Gitlesen og Hilmar Rommetvedt (1994): *Lokalvalg i møtet mellom riks- og lokalpolitikk*. Oslo: Kommuneforlaget.